

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МІСТИЧНОГО ДОСВІДУ

Степанов В. В., ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Процес раціоналізації містичного досвіду є комплексним та складним, він являє собою універсальний спосіб передачі основних моментів містичного досвіду в різноманітних формах. Наприклад, сакралізовані обряди та ритуали, поведінка людини відносно релігійних святинь є раціоналізацією безпосереднього звернення суб'єкта містичного досвіду до Бога, що передбачає не так теоретизацію отриманих знань, як прагнення зрозуміти те, що відбувається. Це прагнення може бути вираженим певними рухами тіла, певною позицією для медитації чи молитви. Первісне містичне переживання не висловлюється, воно є абсолютно трансцендентним до будь-якої дискретності. Об-

разний, міфологічний компонент займає визначальне місце в його інтерпретації. Раціоналізація особливого знання, отриманого через переживання містично-релігійного досвіду, яка виникає всередині самої містичної традиції або всередині релігійної традиції Церкви, конфесії, вчення передбачає досвідне переживання єднання з Богом, від інтенсивності та сили якого буде залежати наступний процес інтерпретації. Така раціоналізація є сконцентрованою експлікацією особистого досвіду того чи іншого містика, для якого буде характерним домінування художньо-інтуїтивної та містичної мови вираження. Раціоналізація містико-релігійного досвіду з метою передачі цього знання іншим, хто не мав такого досвіду, може й не виходити з досвідного переживання Божественної реальності. Цей спосіб передбачає вже “інтерпретацію інтерпретації”, у якій “екзегетика” використовується з метою сприйняття простої передачі смислу такого досвіду через поняття. Для такого виду раціоналізації характерною є перевага теоретичного способу концептуалізації.

Процес переходу від імагінативного образу до подальшої його інтерпретації або раціоналізації може проходити по-різному: по-перше, через трансформацію чуттєвого образу в поняття концепт, по-друге, шляхом алегоризації, метафоризації, аналогії, екстраполяції. Перший спосіб трансформації знання можна визначити як шлях «катафатичної» раціоналізації містичного досвіду (спроба зафіксувати містичне знання в поняттях); другий – як «апофатичний» (спроба символічного опису містичного досвіду). У даному випадку, когнітивний елемент алегорії, метафори може фіксуватися як поняття (образ – знак, метафора – концепт, ідея – символ). Процес раціоналізації містико-релігійного досвіду буде містити в собі два вищевказаних напрямки в різноманітних своїх взаємодіях. Розглянемо наведені вище способи раціоналізації містичного досвіду більш детально. Механізм перекладу імагінативних образів у смислову одиницю – поняття передбачає заміну ряду символів двома новими площинами – змістом та вираженням. Функцію медіатора виконує особливий різновид образу – метафора. Образ як метафора має прямий образний зміст і непрямий, понятійний. Якщо на першому етапі їх зв’язок має чітко закріплений характер, а системи інтерпретації змінюються в жорстких рамках, то на наступному етапі зв’язок змісту та вираження, знаку та значення втрачає власний однозначний смисл: виникає можливість гри прямого та переносного значень. Отже, трансформація образу в поняття можлива через метафору.

Можна виокремити три базових типи метафор: ідентифікуючу, де образно-асоціативний комплекс відіграє роль фільтру та відходить до внутрішньої форми мовного засобу. Використання метафори в процесі раціоналізації містико-релігійного досвіду пов’язане як із бажанням інтенсифікувати, сконцентрувати унікальний досвід, який лежить у його основі, так і з певною сакралізацією слів та імен, які вживаються для означення Бога. Поширеною є думка, що всі словесні та мовні висловлювання спочатку мали міфологічно-метафоричний характер.